

7 Sproglig karakteristik

7.8. Sproglige klicheer og litterær kvalitet

Præsentation

Denne opgave har til formål at vise, hvordan brugen af et klichefyldt og uoriginalt sprog påvirker læserens oplevelse af en fiktiv tekst.

Opgaven tager udgangspunkt i to tekster, der anvender de sproglige klicheer på meget forskellige måder.

Tekster

1. Jørgen Persson: *Den mand har jeg set før*, ugebladsnovelle fra 1970'erne
2. anonym: *Kontakt* (u.å.)

De to tekster er her optrykt efter Vibeke Blaksten: *Bliv forfatter eller bare bedre til at skrive*. AOF 1987.

Opgaver

1. Gennemgå tekst 1 med henblik på at finde steder i teksten, hvor forfatteren anvender indholdstomme ord eller sproglige klicheer i forbindelse med karakteristiske af personerne i teksten.
2. Diskuter, hvilken betydning disse klicheer har for læsernes mulighed for at forestille sig det miljø og de personer, der optræder i teksten.
3. Omskriv nogle af afsnittene i novellen, således at teksten har samme handling, personer og tematik som den oprindelige novelle, men således at miljø- og personkarakteristikken bliver mere realistisk og mindre klichefyldt.
4. Skriv selv et digt, der bygger på formuleringer, som du selv betragter som sproglige klicheer.
5. Sammenlign dig eget digt med tekst 2, og diskuter, hvordan det klicheprægede sprog er anvendt i de to tekster.

7 Sproglig karakteristik

Tekster

Tekst 1.

Jørgen Persson: *Den mand har jeg set før*

Vinteren var ved at gå på hæld og solen begyndt at være noget længere oppe på det tidspunkt, da Elin befandt sig i Søndre Strømfjord. Et helt døgn havde hun måttet vente her inden helikopteren til Godthåb endelig blev annonceret og passagerernes navne råbt op i højtaleren. Rejsen fra Kastrup var gået temmelig hurtigt, syntes hun. Nu forestod blot en lille times flyrejse.

Et par amerikanske officerer sad ved et af hotellets store vinduer og diskuterede. Elin tænkte kun, gid det snart var overstået. Den underlige mand, som hun havde studeret i flyet fra København, stod lige foran hende i udgangskøen. Hun spekulerede igen og igen på, hvor hun kendte ham fra. Underlig — ja, han var vel ikke særlig underlig, når det kom til stykket. Han havde et lille ar, måske et brandsår bag venstre øre, og det var netop det som gjorde, at Elin vidste, hun havde set ham før. Han var egentlig meget pæn. Han var velklædt og han røg næsten hele tiden. Cigaretter. En enkelt gang havde han sagt noget til en af de øvrige på hotellet og hans stemme lød også velkendt. Hvem var denne mand som Elin vidste, hun kendte. Og hvorfra kendte hun ham?

Der var ikke plads til mange passagerer i de små Grønlandsfly-helikoptere og Elin kom til at sidde over for manden. Havde han ikke stirret på hende nede i restauranten? Eller bildte hun sig blot ind, at der skulle være et eller andet særligt.

Helikopteren lettede og den svenske kaptajn præsenterede sig. Han fortalte, at der var uvejr forude og at der var risiko for, at alle måtte sættes af i Sukkertoppen til i morgen. Elin sad og kikkede ud af det lille vindue ned i det grønne vand med små istoppe her og der. Manden overfor gjorde det samme. Hun kendte den nakke!

Da tyve minutter var gået dels med spekulationer over de næste års fremtid, dels med lempeligt studium af manden, lød kaptajnens mikrofonrøst om at spænde bæltterne. Han måtte gå ned nu på grund af uvejr forude. Der ville blive sørget for indkvartering bedst muligt, og afgang til Godthåb kunne antagelig finde sted næste morgen kl. 8. Bagagen ville blive på helikopteren.

Almindelig røre i maskinen og brokkeri uden dette tilsyneladende gjorde mindste indtryk på stormen udenfor.

Transporten skete i pendulfart med taxier. Nogle til det nye hotel og de øvrige, herunder Elin, til noget der mindede om en god dansk landevejskro. Slyngelstue til venstre, tæt røg og branderter. Passagerernes håndbagage blev klumpet sammen, og Elin måtte dele værelse med en anden pige, hun allerede havde nået at udveksle et par ord med.

Værelset var sølle uden gulvtæppe og sengene i L-form langs to vægge. Det eneste der ikke kunne klages på, var det gode danske smørrebrød som lidt senere blev serveret for selskabet nede i den lille restauration. Nu sad Elin skråt over for ham, og han kiggede hele tiden på hende. Han havde muligvis genkendt hende. Hvorfor kunne Elin ikke genkende så pæn en fyr?

7 Sproglig karakteristik

Måltidet rystede naturligvis selskabet sammen. Snakken kom i gang. Kun ikke fyren skråt overfor. Han meddelte sig fåmælt til manden ved sin side. Men Elin kunne mærke hans blik, når hun forsøgte at koncentrere sig om maden. Lidt forsinket kom den grønlandske vært til stede og bød folk velkommen til Sukkertoppen, Manitseq.

- Min bror strandede her i hele to dage, men det var også lige før jul. Det var pigen, som Elin skulle dele værelse med, som fortalte.

Der gik snart en klar skillelinie mellem rejsevante rotter og førstegangsfarende.

- Og der er ellers kun godt en halv times flyvetur tilbage, men når vejret nu ikke ville, så...

Elin kunne ikke snakke med. Hun sad foran noget helt ukendt. Hvordan havde hendes store dreng det? Havde han det godt? Bjørn arbejdede i Godthåb og var den gavmilde betaler af sin mors rejse. Han ville snart stå foran hende og modtage hende og så ville hun tude. Men pigen ved siden af Elin holdt liv i selskabet.

Elin var uoplagt, lidt mismodig. Men det hjalp med håbet om snarlig morgenfart.

Hendes tanker kredsede dog stadig om ham, hun vidste og dog ikke vidste hvem var.

Idet lille tætpakkede lokale som skulle gøre det ud for en restauration, bøjede Elin sig for omstændighederne. Aftenen skulle jo blot gå.

Hun ville have et lille kik udenfor.

Det var mørkt og luften var vidunderlig. Ikke en anelse byluft, benzinos. Der lå en stor boligblok et stykke derfra, hvor de mange vindueslys mindede hende om en vinteraften derhjemme. Dette kunne for så vidt have været en almindelig dansk omegnskommune. Der lød børnestemmer et lille stykke derfra, og her var vidunderligt frit for lyden af motorkøretøjer. Kun et enkelt drøn fra en stor olietankvogn der sprøjtede forbi hende. Og stemmerne inde fra krostuen.

Elin gik ind igen. Pigen, som hun skulle dele værelset med, sad i konversation med et dansk ægtepar og han sad for enden af bordet. Hun satte sig og fumlede med en cigaret. Manden sad tavs uden at byde hende ild.

- Gad vidst hvad tid vi kommer af sted i morgen tidlig, sagde hun nærmest ud i luften.

- Hvem siger det bliver i morgen tidlig, lo pigen.

Han sad tavs og kiggede i sit ølglas. Den mere private snak kom i gang og Elin faldt ind i tonen sammen med pigen og ægteparret.

- Så er du altså fraskilt, konstaterede den ældre dame, og det gav et elektrisk stød i Elin. Som havde hun rørt ved et hegn på en mark. Hun vidste, hvem han var. Det var jo Willy. Hendes fraskilte mands barndoms- og ungdomsven, som hun engang havde været med til at vidne imod i retten og altså sådan set var medvirkende til at få bag tremmerne.

- Har du været på Grønland før? røg det ud af Elin. Han løftede blikket og kiggede hende lige i øjnene. — Har du?

Elin forklarede, at det havde hun ikke. Hendes søn havde inviteret hende op i en otte dages tid som det nu passede med vind og vejr, og at hun skulle bo på hotellet, fordi der ikke rigtig var plads i den indkvartering, hvor hendes søn boede og.... Elin var febrilsk og pludselig stod der en drink foran hende.

- Hvad bestiller din søn i Godthåb, spurgte Willy. De andre var godt fordybet i snak, og Elin fortalte at sønnen var ansat i administrationen.

7 Sproglig karakteristik

Elin var bange. Hun så pludselig alt for sig. Retssagen. Og hun så ham vende sig mod hende og de øvrige vidner i salen.

- Kender jeg ikke dit ansigt? spurgte han og skålede,
- Jeg kender også dig, men jeg kan ikke huske hvorfra, løj hun.

Han opretholdt tavshed og Elin tog sig sammen. Hvad skulle denne Willy egentlig kunne gøre hende. Problemet var bare det blik, han dengang sendte hende. Hun gjorde resten af aftenen kort, gik op på værelset og snart overmandede søvnen hende.

Da det blev morgen var der ikke et øje vågent blandt personalet. Passagererne havde fået besked om at være oppe og rejseklar kl. 7 og det lykkedes i sidste øjeblik at få noget kaffe, og snart stod alle klar på den lille plads, hvor to helikoptere landede efter at have kredset et par omgange i luften. Elin og Willy kom i samme maskine og satte sig ved siden af hinanden. Willy havde endnu ikke fortalt, hvad ærinde han havde.

Mens Elin sad og kiggede ud på et mærkværdigt landskab som mindede hende om de første fjernsynsbilleder fra Månen, kom det pludselig fra ham:

Hvordan går det med John? Trods alt fik det rettet mig op du ved. Elin vendte sig mod ham. — Vi blev skilt for mange, mange år siden. Tavsheden rugede igen, og hun vendte blikket mod det grønne vand, som syntes at være allevegne under dem. Hist og her stak tavse isbjerge op.

- Hvorfor bliver det så hurtigt lyst, spurgte Elin for dog at sige noget.
- Fordi vi flyver mod syd.

Hun havde ikke tænkt så langt. Fortiden optog hendes tanker.

- Tænke sig at forsvinde heroppe, sagde han pludselig, og Elin for sammen.
- Jeg mener bare, hvis man havnede midt i sådan noget vand, lo han.
- John rejste til Canada, sagde Elin hurtigt - Tiden går.
- Min datter har åbnet en lille souvenirbiks i Godthåb sammen med en veninde, og jeg skal bare op og se til hende. I øvrigt skal jeg bo på hotellet ligesom du men kun til i morgen sagde han.

Helikopteren hvirvlede sne op, og passagererne var klar til udstigning. Elin havde en klump i halsen og rigtig godt med nerver på.

Der var glat og et lille stykke vej hen til ankomsthallen, hvor Bjørn modtog sin mor.

- Jeg har taget dagen fri, mor, og der holder en vogn klar. Det er for glat til at gå. Hun kunne intet sige, men skulle komme sig lidt først. Portieren på hotellet nikkede til Bjørn, da han og hans mor ankom. Bjørn tog bagagen og gik foran op ad den snoede trappe.

- Der er frokost til dig, sagde han. — Og så har jeg altså inviteret Kirsten med, det er en pige jeg har lært at kende heroppe.

Alt var forvirring. Elin vidste knap, hvad hun havde forventet, men nu var hun her altså hos sin Bjørn og han havde altså fået en pige.

Elin havde aldrig forestillet sig muligheden af, at et hotel på Grønland kunne være første classes. Værelset var stort og rummeligt. Inde i restaurationen sad kun et par enkelte gæster, men Bjørns bord var stilfuldt dækket henne ved vinduessiden. Bjørn pegede og fortalte Elin, at derude så hun Hans Egedes Kirke, og så stillede han hende en lille sejltur på Godthåbsfjorden i udsigt. Det kunne være at Kirstens far skulle med.

- Er din pige så grønlander, Bjørn? Jeg mener, jeg kender jo ikke hendes far.

7 Sproglig karakteristik

- Kirsten er syddanser som os. I øvrigt skulle hendes far være med maskinen i dag. Men Kirsten kunne ikke tage fra forretningen, så hun sendte en taxi efter ham.
 - Hvor arbejder Kirsten så, her er jo mange små forretninger, har jeg allerede set,
 - Kirsten har sin egen lille shop sammen med en veninde, mor.
- Elin tabte servietten og tog om glasset.
- Ved du, hvad jeg tror, Bjørn. Jeg tror at Kirstens far er en høj, pæn fyr med grå overfrakke.
- Han stirrede uforstående på sin mor og spurgte, hvad der fik hende til at tro det.
- Elin smilte. —Min sjette sans. I hvert fald glæder jeg mig til sejlturen på fjorden.

Tekst 2.

Anonym: *Kontakt*

Vi går forbi hinanden,
vi taler forbi hinanden,
vi burde komme hinanden ved,
vi burde glæde hinanden,
med lidt tro — lidt håb — lidt kærlighed.

Der er ensomme her,
der er ensomme der,
der er ensomhed i mit bryst,
hvis du har mig kær,
og kommer mig nær,
kan ensomhed, ændres til lyst.

Vi søger lykken, — du og jeg,
men hvem kan finde lykkens vej?
Så længe du søger, — den flygter bort,
den er ikke bestandig, — men kun så kort.
Hvis lykken du ønsker, kun selv at eje,
så flygter den bort, af utallige veje.
Hvis lykken du ønsker at bringe —
da kommer den til dig, på englevinger

Morale:

Kom — så op på dupperne.